

EUSKEREA ILGARRI

RAJOY, ESPAÑIAKO ENDAKARIORDEZKOAK

ZER DIO?

Euskal-eziketa gauza "letal" bat dala.
Letal eta mortífero, biak berdiñak dira = eriotza ekarri dezakenak.
Ziza maltzurra eta Amanita faloidesen antzeko.
Norentzako da iltzaille? Euskaldunentzako?
(DEIA: maiatzak 18, urtea 2002. Igandea).

ZER EZIKETA NAI DUTEN GURETZAT

Bederatzi urte betetzeko nituen 1921'ko Urteberrietan, Barakaldo'tik Lazkao'ra aldatu ninduen. Orduantxe ezagutu nuen errixa baten eskola "nacionala" zer zan: 60 ume euskaldun, adiñean naasi, maixu erdaldun bakar batentzako.

Garai artan Lazkao'k 1.800 biztanle zitun; erdiak baserriar eta beste erdiak kale-euskaldunak. Aien artean ni nintzan Barakaldo'ko maketoa: euskerarik ez zekiena, alegia.

Nere aldamenen eserita Antonio Arkaiaga (ni Arrinda), Lazkao-mendiko baserri bateko maiorazgoa. Auzo aretan bizi izan zan, beranduago, Lazkao-txiki bersolaria. Ez zion maixuari tutik entenditzen; ezta maixuak berari ere. Eskola artatik ez zuen inungo kulturarik jaso. Ezkerak, etxean, amamak Kristau-dotriña erakusten ziola euskeraz. Uraxe ikasi zuen mutur batetik bestera, ete-nik gabe.

Ez da, ba, antzeko maixuak, lista pasatzekoan, Antonio Arkaiaga deitzen zuanean, gure mutillak zutik, onela erantzuten ba'zion; "Sardina ustel"; "Servidor de Usted" en antza apur bat bazuen. Ez zuen ori ere ikasi.

Gizonduta gero, basoan arbolak botatzen ari zirala, batek azpian artu eta il zan gizarajoa.

ZER-EDO-ZER IKASI ZUAN.

Kantatzen ikasi zuen eta erderaz. Or'etan maixuak arreta aundia erabiltzen zuan. Ona lenego abesti oiñarrikkoa:

Banderita tú eres roja
Banderita tú eres gualda
Llevas sangre llevas oro
En el fondo de tu alma.
El día que yo me muera
Sólo quiero que me cubran
Con la bandera de España.

Ez ukatu ume euskaldun baten eziketarako, ez dala ori otoitz eta kanta egokia eta ederra. Beste au ere ikasi zuen:

Soldado soy de España
Y estoy en el cuartel
Contento y orgulloso
De haber entrado en él.
Es honra singular
Vestir el uniforme militar.

Nik oiek an ikasi nitun eta Antonio Arkaiaga'k ori ikasteko baño milla bider geiago memori zuen. Orren antzera ibilli giñan eskola "nacional"etan, 1931'eko Bigarren errepublika agertu arte.

BIGARREN ERREPUBLIKA ETA ONDORENGO UGOLDEA.

Zorioneko Bigarren Errepublika agertu zanean, askatasun-aizebolada batek jo zuan Euskalerrria. Guztion asi gintzan euskera eta Euskalerrriko historia, giltzapean gordeta zeukatena, ikasten.

Orduntxe esnatu.

Sei urte eskas.

Seigarrenean, 1936'ean, Naparroa'tik agertu zan ugolde negargarriak, sei urteetan egindako lan guztiak infernuetaraiño bota zituzten: erriak txikituta (Gernika ez zan bakarra), gizakumeak il eta bizirik iraun zutenak atzerrira desterratu. Gau illun beltza erori zan Euskalerrri-gañera.

Lazkao'n dauka "Duque del Infantado" k bere jatorrizko jauregia eta an gelditu ziran soldaduek izugarrizko pancarta aundi bat esegi zuten aurreko paretan, gorritz eta oriz:

SI ERES ESPAÑOL, HABLA EN ESPAÑOL.

Eta Donostia' n, itz eta berba bat euskeraz entzuten zieten, 20 zillarrezko ogorleko mando, kentzen zieten.

Noiz? 1936-1937.

"LOS SEPARATISTAS VASCOS..."

Une aretan solddu nengoen Donostia'ko Loyola-kuartelelan. Bi kuartel zeuden; bat "Ingenieros Minadores Zapadores" (ni oietakoa nintzan) eta bestea "Artillería" (16'ko obusak kañoirik geienak).

Goiz batean, Donostia'tik Hernani'rako tranbia soldaduz gañezka zijoan kuartelelara eta ni tarteko. Erlauntza zirudien, euskeraz. Escrita zetozen, guztien erdian, bi falangista, mutil ederrak, alkandora urdiñetan ugal beltzak eta pistolatxoa gerrian. Ikastola Nagusiko jendea zebillen falangisten artean eta aiek universitari-rio-usaia zeukaten dariola.

Alako batean, asi dira biak indar guztiaz kantari:

Los separatistas vascos
No lo pueden remediar
Si se juntan tres o cuatro
Empiezan a rebuznar.
La cucaracha, la cucaracha...

Tranbia osoa ixildu zan tximistak jota bezela. Aientzako, euskeraz egitea eta separatista izatea, biak bat ziran. Euskera bera, berriz, asto baten arrantza. Falangista universitario aien buruetan, orixe zegoen garbi: euskaldunok asto-separatista, besterik ez giñan.

Eta falangista aiek izan ziran, gerra-ondoren, España'ko gobernuen nagusiak. Eta, 1975'erarte, aiek eta aien ondorengoez eman ziguten berriro, euskaldunei kultura erderaz eta Madril'etik erakutsi Euskalerrriaren historia zer izan dan.

"Zazpi estadio", tximistaren aizkora sartzen zan modura, sartu zuten euskera eta euskal kultura. Baña, erri xeeak eutsi egin dio euskerari ainbeste urtez arri-losa astunpean.

Aize-bolara berria sortu zan 1975'garren urtean, eta falangista aien ondorengoez, nagusitasuna lortu dutenean politika aldetik, berro eraman gaituzte lengo losa-azpira. Gauza oso serioa esan du ministro jaunak.

Arrinda'tar Anes

Ekainillak 26. Urtea 2002